

INTIMITEIT IN DE BEHANDELKAMER

EROTISCHE OVERDRACHT EN TEGENOVERDRACHT

Marieke Dewitte
Maastricht University

Seks en intimiteit in de behandelkamer

- Praten over seks is moeilijk
 - Waarom en hoe?
- Rol van erotiek in de therapeutische relatie
 - (erotische) overdracht en tegenoverdacht

Kennismaking met jullie

- Wie heeft er ervaring met het bespreken van seksualiteit in het werk?
- Wie vindt dat een gemakkelijk thema om mee te nemen in gesprekken?
- Wie heeft aan zijn/haar/hun partner verteld waarover het vandaag zou gaan?

Seksuele carroussel

“Seksuele anamnese dysforie” *(Enzlin)*

Algemeen

- geen tijd
- leeftijd en geslacht
- aanwezigheid van een derde (bv. de partner, ouders)
- culturele verschillen, ...

Patiënt

- irrelevant voor de klacht waarmee de patiënt komt
- de patiënt vraagt er nooit naar
- patiënten zullen het zelf wel uitzoeken, ...

Zelf

- ik respecteer de privacy van mijn patiënten
- ik wil patiënten niet voor het hoofd stoten, bruskeren
- ik ben er niet voor opgeleid, ...

“Seksuele anamnese dysforie” *(Enzlin)*

Verborgen agenda achter deze ‘redenen’

- ik praat nooit over seksualiteit
- ik voel me er ongemakkelijk bij
- als ik een probleem vind, hoe moet ik dat dan oplossen?

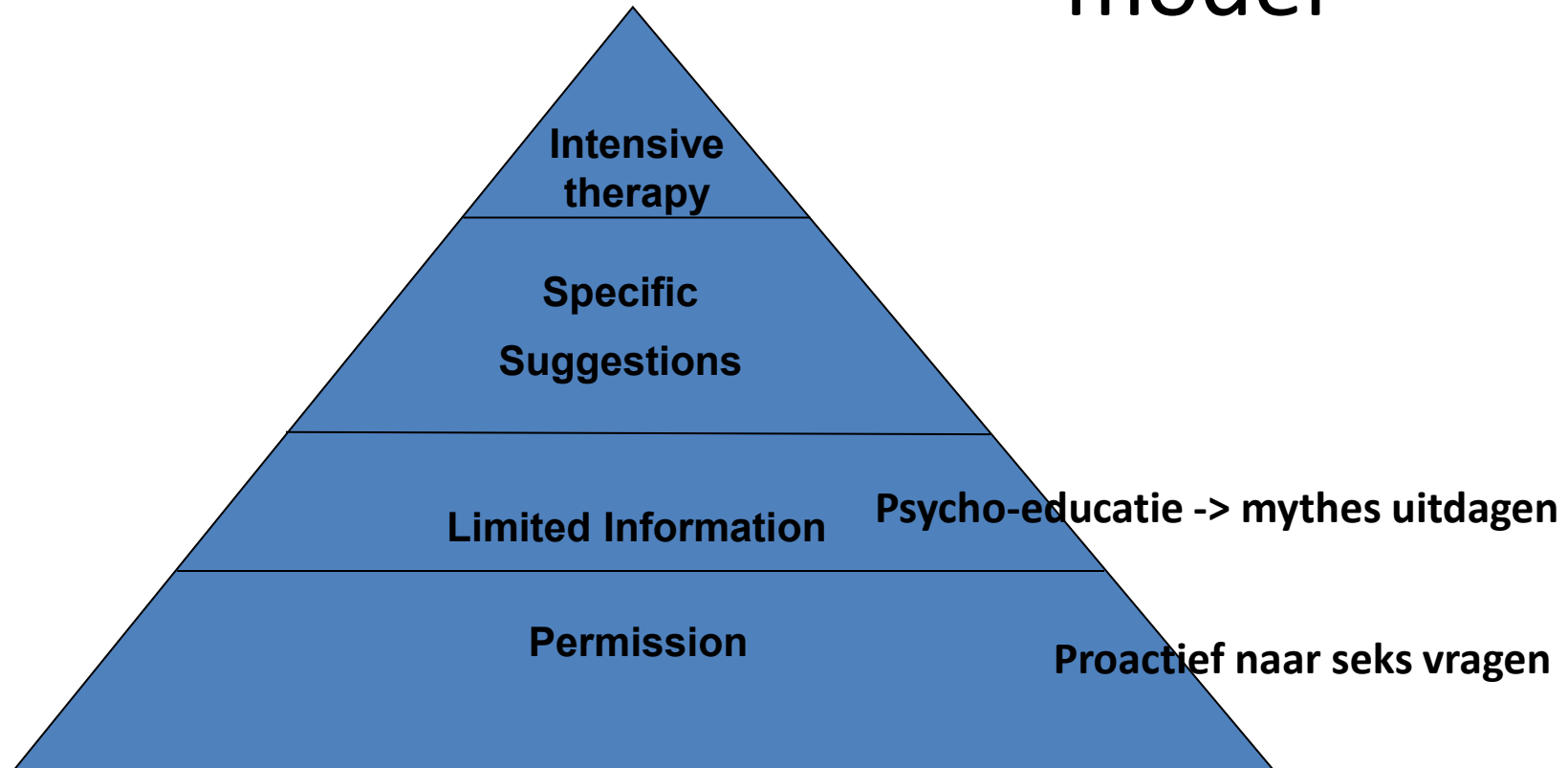
⇒ Persoonlijke visie en attitude tav seksualiteit

⇒ Gebrek aan kennis

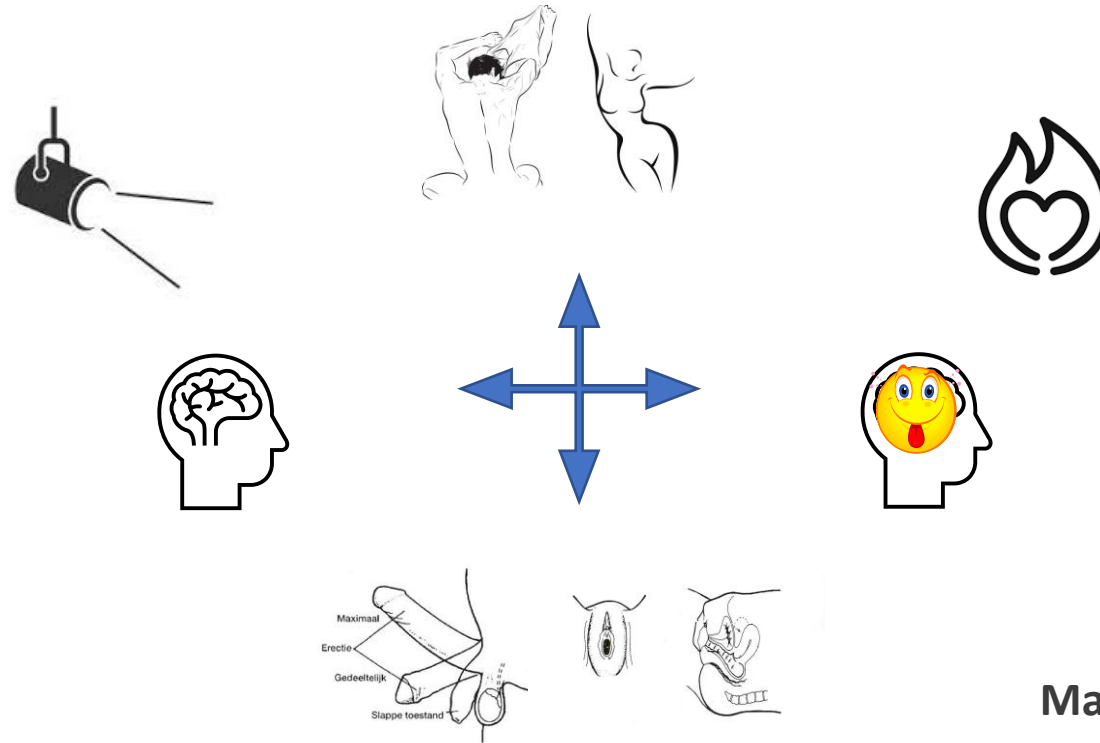
Kennis over seksualiteit

PLISSIT - model

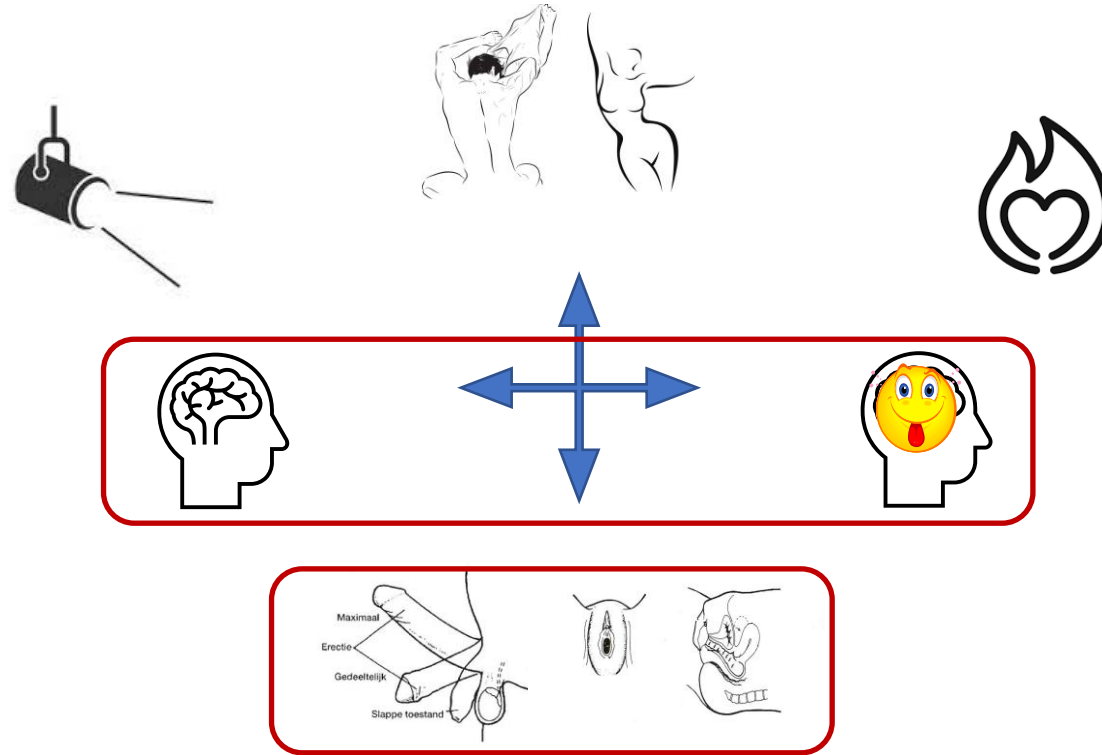

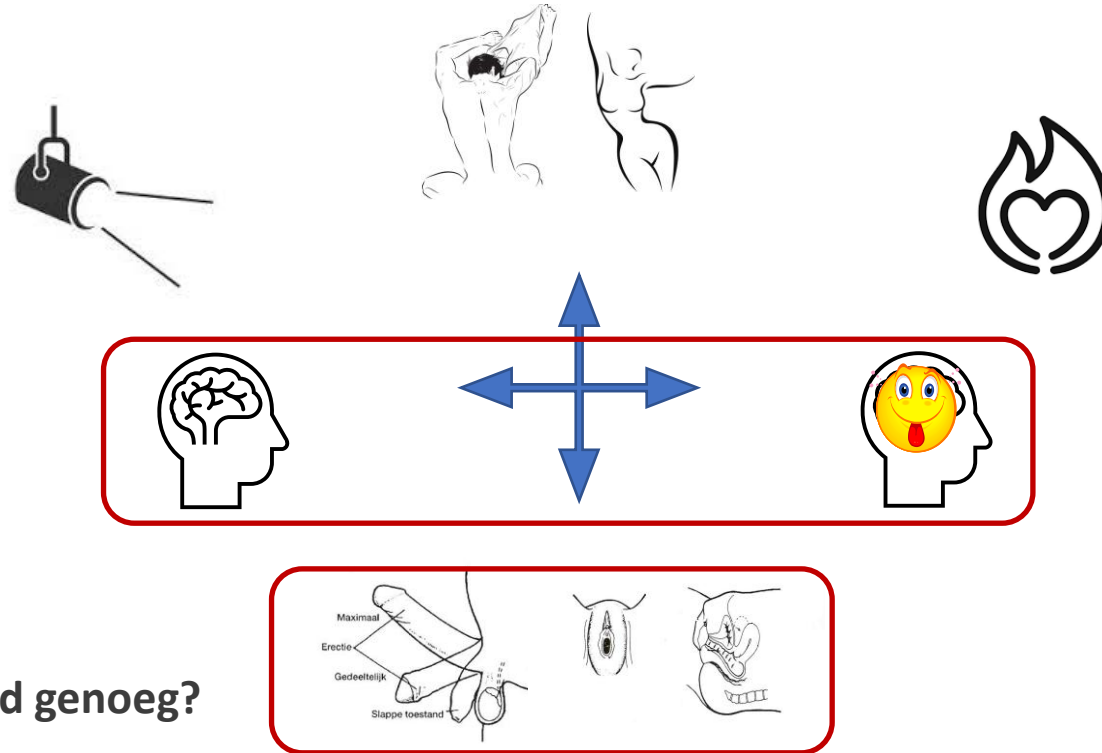
Seks is **heel veel** en
voor iedereen **iets**
anders

**Man en vrouw:
Zelfde componenten,
andere organisatie**

Is seks belonend genoeg?

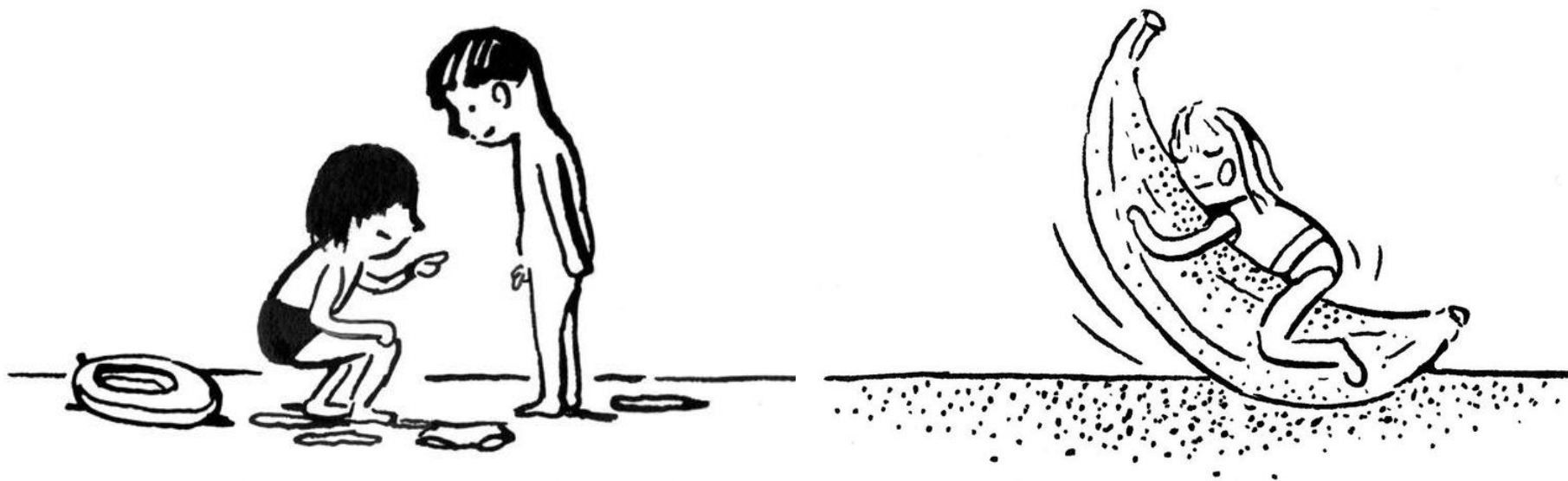
Persoonlijke visie en attitude

‘IKZELF’ EN ‘SEKSUALITEIT’

- Persoonlijke visie tav seksualiteit bepaald en beïnvloed door
 - Opvoeding
 - Persoonlijke ervaring
 - Maatschappelijke en culturele waarden en normen
 - Bias (relatiekeuze, seksuele orientatie, etc)

=> Schaamte en aarzeling

Seksualiteit bij kinderen

Let op je woorden!

Schaamte overwinnen

- Proactief het gesprek aangaan -> permission
- Openheid lot openheid uit
- Probleem? Last? Hulpvraag?
- Depersonaliseren -> personaliseren

- *Denk voor jezelf even na wat de gevolgen zouden zijn indien je meer tijd zou maken voor het bespreken van seksuele problemen in je praktijk ?*
- *Wat heb je nodig om dat te kunnen doen ?*
- *Wat zou er gebeuren als je het zou doen ?*

Invloed van hechting praten over seks

- Veilige hechting
 - Gevoelens, grenzen en verlangens gemakkelijk onder woorden brengen
 - Seks vanuit verbondenheid én plezier
- Angstige hechting
 - Seks om nabijheid en bevestiging te zoeken
 - Emotioneel geladen praten over seks, preoccupatie of angst voor afwijzing
 - Thema's als verlatingsangst, pleasen of overmatige afhankelijkheid

Invloed van hechting praten over seks

- Vermijdende hechting
 - Praten afstandelijk of rationeel over seks
 - Seks staat los van intimiteit of verbondenheid
 - Gesprekken kunnen gefragmenteerd, oppervlakkig of rationeel blijven
- Gedesorganiseerde hechting
 - Seksualiteit kan geassocieerd zijn met verwarring, angst of traumatische ervaringen
 - Praten over seks kan chaotisch of wisselend zijn, soms dissociatief

Hechting en scripts over seks

- Hechtingservaringen bepalen **overtuigingen over seks**
 - “Mijn behoeftes zijn niet belangrijk”
 - “Intimiteit is onveilig”
 - “Affectie moet verdiend worden”
- Invloed op
 - Grenzen begrijpen en stellen
 - Hoe emotionele nabijheid koppelen aan seks
 - Schuld en schaamte over seks

Erotische overdracht en tegenoverdracht

Verschil (tegen)overdracht en erotische (tegen)overdracht

- Emotionele reacties die iets zeggen over relaties en patronen
- Dezelfde dynamieken, maar met ***romantische of seksuele gevoelens*** -> intenser, kwetsbaarder en ethisch gevoeliger, meer schaamte en taboe

Erotische overdracht

- Client ontwikkelt **romantische, erotische, seksuele** gevoelens voor therapeut
- Projectie van fantasieën, innerlijke (hechtings)behoeftes vroegere ervaringen op *figuur* van de therapeut
- Intieme band tussen client en therapeut

Erotische overdracht

- Normaliseren
 - Hechttingsbehoeften
 - Eerdere relatiepatronen
 - Onbewuste verwachtingen
 - Verlangen om gezien te worden
 - Projecties, fantasie, intiem onderwerp
- Duidelijke grenzen stellen
 - Geen suggestie, geen toenadering

Erotische overdracht

- Erkennen, niet bekrachtigen
- Onderzoek de betekenis
- Ontkoppel gevoelens van realiteit
 - Ontstaan in therapeutische relatie
 - Komen voort uit oude patronen en verlangens
- Supervisie

Erotische tegenoverdracht

- **Romantische, erotische, seksuele** gevoelens van therapeut voor client
- Reactie op erotische overdracht van client
- Legt dynamieken in interactie bloot
- Eigen (hechtings)behoeften

Hechting van de therapeut

- Vermijdende therapeut -> seksuele thema's rationeel benaderen
- Angstige therapeut -> gespannen worden en té hard willen geruststellen
- Veilige hechting -> eigen gevoelens als klinisch kompas maar niet als leidraad

Hechting en therapeutische relatie

- Therapie als veilige basis -> client durft meer intimiteits-thema's exploreren
- (Tegen)overdracht wordt sterker bij seksuele thema's
 - Angstige hechting: idealisering, bevestigingszoekend gedrag en angst voor afwijzing
 - Vermijdende hechting: afstand of bagatellisering of flirtende afstandelijkheid als defensie
 - Gedesorganiseerde hechting: angst of verwarring tussen nabijheid en gevaar

Erotische tegenoverdracht

- Therapeutisch gebruiken, niet naar handelen
- Herkennen, benoemen, reguleren, begrenzen
 - Aantrekking, spanning, fantasie
 - Verandering in houding tav client
- Openheid, geen schaamte
- Duidelijke grenzen
 - Geen toenadering
 - Geen suggestie
 - Geen subtiele grenzenvervaging

Erotische tegenoverdracht

- Intervisie, supervisie
 - Bespreekbaar maken
 - Blinde vlekken herkennen
 - Begrijpen vanwaar en waarom
 - Hulp met afstand en objectiviteit
- Betekenis van gevoelens
 - Eigen kwetsbaarheden en onverwerkte zaken
 - Gelijkenissen client en iemand uit verleden
 - Dynamiek die door client wordt opgeroepen

Erotische tegenoverdracht

- Veiligheid client staat centraal
 - Doorverwijzen indien interfereert met behandeling
 - Niet bespreken indien verwarrend, grensoverschrijdend
- Wat heeft de client nodig? Kan ik nog de gepaste zorg bieden?

Risico voor therapeutische relatie

- Gewone overdracht en tegenoverdracht kunnen de behandeling verstoren, maar zijn vaak hanteerbaar
- Erotische varianten kunnen leiden tot
 - sneller misverstanden
 - gevoelens van afwijzing
 - macht- en afhankelijkheidsdynamieken versterken
 - therapeut onbewust tot ander gedrag bewegen

Wat als grenzen overtreden worden?

- Verwarring
 - Wat is therapie, wat is relatie?
 - Machtsverhouding -> moeilijk grenzen aangeven
- Verlies van vertrouwen in therapeut, HV
- Emotionele reacties client: angst depressie dissociatie, hertraumatisering

Wat als grenzen overtreden worden?

- Schade relatie: Veiligheid en betrouwbaarheid aangetast
 - Niet vrijuit praten
 - Geen veilige plek

Wat als grenzen overtreden worden?

- Meldingen bij beroepsorganisaties
- Tuchtrechtelijke maatregelen, rechtzaken
- Verplichte supervisie of herregistratietrajecten
- Reputatieschade
- Schuld en schaamte
- Professionele isolatie
- Persoonlijke en systeem-problemen

Werken met koppels

- Idealisatie van de therapeut
- Rivaliteit tussen cliënt en partner
- Subtiele indrukken dat therapeut “de betere partner” zou zijn
- Therapeut kiest onbewust “partij” op basis van aantrekkelijke of bevestigende signalen
- Therapeut wordt deel van driehoeksverhouding

Erotische overdracht als kracht

- Onthult relatiepatronen
- Zichtbaar als client zich veilig voelt en erkenning ervaart
- Client heeft geen taal voor het verlangen
- Onthult hoe client intimiteit ervaart
- Onthult hoe client relaties vormgeeft
- Bron van verandering

=> Niet zien als risico maar als **diagnostische ingang**

Erotische overdracht als kracht

- Helpt HV om relatiedynamiek te begrijpen
 - Welke rol wordt mij toegeschreven?
 - Wat roept de cliënt op bij anderen?
 - Waarom raakt dit mij?
- Meer empathie, inzicht in relatiedynamiek, (spiegel voor realiteit) en subtiele patronen herkennen
- Kan therapeutische relatie versterken (grenzen bieden)

Casuïstiek

- Hoe herkennen we tijdig dat positieve overdracht erotisch getint wordt?
- Rol van eigen tegen-overdracht: spanning, schuldgevoel, vleierig gedrag, of juist vermijden
- Hoe normaliseer je zonder te bagatelliseren?
- Hoe grenzen duidelijk maken zonder te beschamen?
- Hoe gebruik je de erotische overdracht als ingang tot hechtingsthema's?

Erotische overdracht casus

- Kim (34): terugkerende relatieproblemen, gevoelens van leegte en nood aan bevestiging.
- Voorgeschiedenis van inconsistent ouderlijk contact (moeder MS, vader afwezig)
- Expliciet benoemen hoe veilig en prettig ze zich voelt bij HV, rustgevend, 'de eerste die echt luistert'
- 'Ik wou dat ik iemand zoals u als partner had', 'Heeft u een relatie?'
- 'Ik fantaseer vaak over een leven met jou', 'Ik verlang ernaar dat je me vasthoudt, maar ik schaam me er voor'

Erotische overdracht casus

- Verwart nabijheid met romantische aandacht
- Heeft geleerd heeft dat haar behoeften enkel gehoord worden wanneer ze 'speciaal' of bijzonder is voor iemand
- Gevoelens van verlangen eigenlijk verbonden aan een oude angst om verlaten te worden

=> Bespreken van erotische overdracht als **herstellende ervaring**: nabijheid kan ook bestaan binnen **duidelijke, veilige grenzen**

Erotische tegenoverdracht casus

- Peter (42) moeite met relates en erectieproblmen
- Geschiedenis van emotionele verwaarlozing en conflicterende intimiteit: nood aan maar angst voor nabijheid
- Vrouwelijke therapeut (46), ruime ervaring
- Humor en positieve signalen van client. 'U lijkt me iemand die het makkelijk maakt om zich veilig te voelen'

Erotische tegenoverdracht casus

- HV merkt signalen
 - Kijkt er éérder naar uit om hem te zien dan gebruikelijk
 - Besteedt meer tijd dan anders aan het voorbereiden en afronden van zijn sessies
 - Merkt dat ze tijdens het gesprek positiever bevestigt dan normal
 - Lichte spanning wanneer hij langdurig oogcontact maakt
 - Extra moeite om er verzorgd uit te zien
 - Irritatie als Peter sessie afzegt

Erotische overdracht casus

- Charmante nabijheid activeert oude behoefte aan waardering en erkenning
- Tegenoverdracht heeft vooral te maken met haar eigen recente relationele teleurstelling
- Angstige hechting doet uitnodiging om extra beschikbaar te zijn - maar HV reageert hier overmatig op

Erotische overdracht casus

- *‘Ik merk dat onze gesprekken soms een sterke verbondenheid oproepen. Ik wil graag onderzoeken wat deze nabijheid voor jou betekent en hoe je die ervaart — juist omdat dit thema centraal staat in je relaties’*
- Tegenoverdracht biedt klinische informatie
- Veilig bespreken met client, meta-communicatie
- Veilige oefenplek voor relationele patronen

marieke.dewitte@maastrichtuniversity.nl